

АНТРОПОНИМИЈА ОБЛАСТИ СТУДЕНИЦЕ ПРЕМА ТУРСКОМ ПОПИСУ ИЗ 1548. ГОДИНЕ*

ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ, АЛЕКСАНДАР ЈАКОВЉЕВИЋ

Апстракт. – Турски пописни дефтери изузетно су важан извор за демографска и економска истраживања. Ови пописи представљају попис радног становништва у оквиру својих заједница и њихових прихода који су били потребни за издржавање османског војно-управног апарата. Оригинална оснивачка повеља манастира Студенице није сачувана. До нас је дошао текст (у науци се третира као фалсификат) састављен крајем XVII века. Састављач ове повеље наводи да је манастир поседовао тринаест села у непосредној околини манастира. У овом раду обрађен је антропонимијски материјал који се налази у првој групи од тринаест села која се налазе у непосредној околини манастира а наведена су као самостална и половином XVI века. Она се налазе забележена у пописном дефтеру из 1548. г. који представља опширан попис Зворничког санцака.

Кључне речи: манастир Студеница, Студеничка повеља, пописни дефтер из 1548, Зворнички санцак, област Брвеник, антропонимија

Својом бројношћу, садржином и сазнајном вредношћу турски извори представљају веома разноврстан материјал за изучавање прошлости, почев од XV века. Често чине и једине доступне изворе за поједине области за које није сачувано средњовековно писано наслеђе. Од бројних извора који су настајали у турском периоду пописни дефтери су чешће добијали предност у истраживањима XV и XVI века будући да нуде широк овир за демографска и економска истраживања.

Не мање важан, иако недовољно коришћен, антропонимијски садржај тих извора представља веома богат и разноврстан материјал, док процентуално гледано чини и највећи удео у садржини тих извора. Подсећања ради, ови пописи представљају заправо пописе радног становништва у оквиру својих заједница (градови, села, знатно ређе манастири) и њихових прихода (привредних капацитета) који су били намењени издржавању османског војно-управног апарата (превасходно спахијске војске). Лица пописивана у

* Рад настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије „Средњовековне српске земље (XIII–XV век): политички, привредни, друштвени и правни процеси“ (Ев. бр. 177029).

дефтерима бележе се према месту становања по принципу име – име оца, понекад и са ближним одређењем попут занимања којим се лице бавило.

У једном претходном раду компаративно су посматрана одређена питања која се тичу антропонима и патронима у дечанској области у периоду XIV и XV века.¹ Срећна околност је била та да су за исту област сачуване и манастирске повеље и рани, тј. први турски попис ове области из 1485. године. Међутим, такав приступ није било могуће применити и у случају студеничке области будући да је аутентичност постојеће повеље² с разлогом доведена у питање и притом доноси само имена насеља за која није извесно да су припадала Студеници у време успостављања манастирског метоха. Оригинална оснивачка повеља манастира Студенице, као што је познато, није сачувана. Оно с чиме наука данас наместо ње располаже третира се као фалсификат, састављен крајем XVII века,³ и као такав је искључен из дипломатичког корпуса средњовековне изворне заоставштине.

Значај ове повеље у потоњој историји немањићке Србије је несумњив. Структура каснијих повеља немањићких владара, уз општа начела и норме којих су се држале, указују на истоветни узор и заједнички модел – студеничку повељу. Тако су се на законе у Студеници – тј. *законе Свѣтѡиѡ Симеона и Свѣтѡиѡ Саве*, крајем XIII и у првој половини XIV века позивали владари издавајући повеље другим манастирским властелинствима којима су уређивали опште радне обавезе становништва, положај попова, влаха или црквених војника.⁴

Уколико се осврнемо на критику постојеће повеље могу да се истакну следећи закључци: прилози владара се наводе на некарактеристичан начин, међе села се нетипично описују док су обавезе становништва непрецизно одређене. Повеља стилизацијом толико одскаче да се не може претпоставити чак ни да се ослања на неку владарску исправу из доба Немањића. У њој нема

¹ Г. Јовановић – Т. Катић – А. Јаковљевић, *Поређење хришћанских и словенских имена у дечанској области на основу турског пописа из 1485. године и Дечанских хрисовуља (=Поређење)*, Дечани у светлу археографских истраживања. Зборник радова, ур. Т. Суботин Голубовић, Београд 2012, 267–284.

² *Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника (=Зборник) I*, 1186–1321, приредили В. Мошин – С. Ћирковић – Д. Синдик, Београд 2011, 61–62 (са библиографијом ранијих издања повеље).

³ С. Ћирковић, *Студеничка повеља и студеничко властелинство (=Студеничка повеља)*, Зборник Филозофског факултета (=ЗФФ) XII–1 (споменица Г. Острогорског), Београд 1974, 311–319. Претходни истраживачи су сматрали да је прерада повеље настала у првој половини XVIII века в. *истио*, 311, нап. 2. У једном каснијем раду С. Ћирковић додатно сужава могуће време састављања исправе у године 1688/89. када су у Студеници боравили аустријски војни изасланици оставивши за собом цртеже тадашњег изгледа манастирског комплекса в. Г. Бабић – В. Кораћ – С. Ћирковић, *Студеница*, 152–153.

⁴ *Истио*, 312–314; Р. Михаљчић, *Војнички закон*, ЗФФ XII–1, Београд 1974, 305–309; М. Благојевић, *Закон светог Симеона и светог Саве, Сава Немањић – свети Сава*. Историја и предање, Београд 1979, 129–166; Г. Бабић – В. Кораћ – С. Ћирковић, *Студеница*, Београд 1986, 92.

ни одредби о обавезама сељака, Влаха, попова нити се говори о положају црквених војника. Као један од кључних аргумената истиче се да се не среће ниједан посед у ширем подручју Призрена где је утврђено да се налазио један од метоха студеничког властелинства крајем XIII и у првој половини XIV века. Истина, истакнуто је да се не може одредити ни да ли су ови прилози дати манастиру у време оснивања властелинства или су придодати касније, будући да се наводе тек у познијим повељама.⁵

Наглашено је да је једина могућа веза са средњовековним раздобљем остатак властелинства, што је и наведено у овој повељи, на које је манастир претендовао у време познијег састављања документа. Тачан опсег властелинства у време оснивања манастира није познат нити га је могуће одредити. Појединости познате на основу других манастирских властелинстава наводе на претпоставку да се и властелинство Студенице састојало из више „метоха“ груписаних у разним деловима српске државе. Не може се заобићи ни мисао да је непосредна околина манастира вероватно чинила језгро и првобитан метох.⁶

Састављач повеље с краја XVII века наводи да је манастир поседовао 13 села у непосредној околини: Брезова, Гуштерице, Засад, Ђаково, Полумир, Цере, Бресник, Растиште, Саово, Глокочи, Мланча, Мугурице и Мидође; томе се додаје нешто даљи „манастир Павлица с трима нуријама“; затим шест села у Расини: Поповац, Кожегин, Ракла, Поховац, Велика Крушевица и Подруми; метох Подгорелица у Ибру, те села Дубац, Луке и Мечке. Повеља предвиђа и да се о Михољдану доноси пшеница с Косова, о Митровдану стока из Старог Влаха и о Успењу Богородице (манастирски празник) да се из Зете доноси риба, а вино из Расине. Како Сима Ћирковић закључује, све што је ту било записано сигурно је било мање од онога чиме је манастир располагао у време Немањића, а знатно више од онога што је манастир имао у време када је документ приређен.⁷

Нису познати детаљи ни из времена нестанка властелинства. Манастир је први пут потпао под турску власт 1439–1444, а потом и 1455.⁸ Сасвим је извесно да је већину својих некадашњихседа манастир, већ тада, у потпуности изгубио. Такав је случај био и с другим манастирским властелинствима о чему се нешто више зна (нпр. Дечани). Пет села наведених у студеничкој повељи, укључујући и сам манастир, 1477. године налазило се у оквиру земаља и тимара издржавајући спахијску војску.⁹ Нема разлога сумњати да

⁵ С. Ћирковић, *Студеничка повеља*, 314–318.

⁶ Г. Шкриванић, *Студеничко властелинство (1183–1190)*, Богословље 11 (1967) 9–17; С. Ћирковић, *Студеничка повеља*, 314–318; Г. Бабић – В. Кораћ – С. Ћирковић, *Студеница*, 92–93.

⁷ *Зборник*, 61–62; С. Ћирковић, *Студеничка повеља*, 317–318.

⁸ *Историја српског народа II*, Београд 1982, 241–253 (М. Спремић); *истио*, 297–299 (М. Спремић – Ј. Калић); Г. Бабић – В. Кораћ – С. Ћирковић, *Студеница*, 146; М. Спремић, *Десетомеђура Бранковић и његово доба*, Београд 1994, 432–433, 459–460.

⁹ Т. Кагић – Г. Гарић Петровић, *Попис зеаметиа и шимара области Брвеник из 1477. године (=Попис)*, Мешовита грађа (Miscellanea) 32 (2011) 169, 172–173, 175, 177. Упу-

је исти случај био и са преосталим селима која се не наводе у овом извору. Такође, и каснији османски пописи (1519, 1533, 1548) у којима се јављају и преостала села указују на истоветан случај.¹⁰

Османска држава, оличена у ауторитету султана, задржавала је за себе искључиво право поседовања земљишних поседа. Извесни механизми којима је било могуће афирмисати приватно власништво су постојали – што показују бројни примери успостављања земљишних вакуфа, али су били везани за посебне личности и изузетне околности.¹¹ То се свакако није односило на манастире па чак ни на најзначајније од њих. Примера ради, светогорски манастири су успевали да задрже поједине земљишне поседе у селима која су им била дарована у предосманском периоду – бројни примери често указују на континуитет поседништва, али никад и цела села.¹² Исти случај, био је и са некада великим властелинством манастира Дечани. Познато је да су Дечани задржали тек понеки комад земље (виноград, њива, ливада) у непосредној околини.¹³ Нема разлога сумњати да је другачији био случај и са Студеницом. Сходно томе, села наведена у фалсификованој повељи с краја XVII века манастир сигурно није поседовао током периода турске управе, али је несумњиво постојало мишљење да су (некада) чинила део властелинства за које је постојала нада да би се могло обновити сплетом околности које су изазване аустријско-турским ратом (1683–1699).¹⁴

Овај нешто шири екскурс којим су делимично дотакнута питања изгубљене Студеничке повеље, манастирског властелинства и постојеће, а по мишљењу истраживача, фалсификоване повеље заправо жели да објасни упо-

тно је истаћи да наведени извор није сачуван у целости. Објављени материјал се односи на попис села распоређених у два зеамета области Брвеник, в. *исјео*, 158–159, 161–182.

¹⁰ А. Handžić, *Dva prva popisa zborničkog sandžaka (iz 1519. i 1533. godine)* (=Dva prva popisa), Sarajevo 1986, 44, 47, 49–51, 55, 69, 73, 115, 118, 121, 124–127, 130, 133; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul [=BOA], *Tapu tahrir defteri* [=TD] TD 260, 494, 496, 505, 511, 516, 525–530, 558–559, 585.

¹¹ *An Economic and Social History of the Ottoman Empire, 1300–1914*, eds. Н. İnalcık and D. Quataert, Cambridge, 1994, 103–107, 120–126. В. нпр. случај Бали-бега, смедеревског санџак-бега и успостављање његовог вакуфа у Пожаревцу двадесетих година XVI века, Д. Бојанић, *Пожаревац у XVI веку и Бали-беј Јахјајашић*, Историјски часопис 32 (1985) 50–55.

¹² А. Фотић, *Свешта ѿра и Хиландар у Османском царству (XV–XVII век)*, Београд 2000, 27–31.

¹³ О. Зиројевић, *Имање манастира Дечана у свешћу турских ѿојиса (1485–1582)*, Дечани и византијска уметност средином XIV века. Међународни научни скуп поводом 650 година манастира Дечана, септембар 1985, Београд 1989, 407–413; Г. Јовановић – Т. Катић – А. Јаковљевић, *Поређење*, 269.

¹⁴ Ни турски документи пореклом из манастира Студеница не омогућавају систематичнију анализу манастирских поседа. У најранијем таквом документу (тапија) из 1725. говори се о студеничком имању у селу Засад што је једини познати пример који, условно, указује на везу са селима поменутим у постојећој студеничкој повељи, М. Шакота, *Студеничка ризница*, Београд 1988, 254.

риште и метод према ком је селектована грађа из опширног пописног дефтера из 1548. године. У овом раду је обрађен материјал који се односи на непосредну околину манастира поменутих у повељи, у првој групи од тринаест села.¹⁵ Уједно, посматрање постојећих недоумица везаних за горепоменуто питања на основу османских извора омогућава нешто другачији приступ критици постојеће студеничке повеље. Пописни дефтер из 1548. године представља опширни попис Зворничког санџака и практично је први сачувани опширни попис становништва области Брвеник, за разлику од претходна три из 1477, 1519. и 1533. који су збирни, тј. скраћени по садржини. Опширни пописи на основу којих су они морали бити састављени нису сачувани.¹⁶

Од тринаест села наведених у првој групи студеничке повеље, као са-мостална су половином XVI века постојала села Брезник, Брезово, Савово, Ђаково, Мланча, Полумир са Цер(ј)ем, Храстиште, Засад и Главоч (тј. Глокоч). Ове насеобине, уз изузетак села Главоч¹⁷, могу се пратити кроз све наведене османске пописе и њихово средњовековно порекло је извесно.¹⁸ Међутим, тешко да се може тврдити да је то непосредан одраз стања и из времена оснивања манастира; превелика је временска дистанца иако се у изворима помињу већ од XV века. Уколико се поменутој повељи приступи са становишта познијег времена састављања, без обзира да ли се ради о крају XVII или првој полови-ни XVIII века, не може се заобићи чињеница да се већ током XV и XVI века као ни почетком XVII века, у пописима ове области, три села именом Мугу-рице, Мидође и Гуштерица уопште не помињу у османским изворима и као насеобине тада нису ни постојале.¹⁹ Прва два топонима, уколико су добро и записана у повељи, није могуће уопште ни убицарати на основу карата, нити је познат њихов траг на терену,²⁰ док је Гуштерица данас заселак села Брезова.²¹ То доводи до оправданог питања: због чега је састављач повеље имао потребу

¹⁵ BOA, TD 260, 496–497, 505–506, 508, 511, 516–517, 526, 528–530, 559–560, 585, 609. Материјал из овог извора делимично је употребљен у: Б. Кнежевић, *Белешке о се-лима у околини Студенице и о свешћенствима у нахији Брвеник њо њојису из 1548. године*, Гласник Друштва конзерватора Србије 20 (1996) 126–129.

¹⁶ Заправо, сачуван је само мањи део опширног пописа из 1533. године (BOA, TD 175) али се материјал односи на простор Зворничког санџака, западно од реке Дрине.

¹⁷ Помиње се први пут у попису из 1548. године (*karye-i Glavača*) BOA, TD 260, 585.

¹⁸ Т. Катић – Г. Гарић Петровић, *Попис*, 169, 172–173, 175, 177; А. Handžić, *Dva prva popisa*, 44, 47, 49–51, 55, 69, 73, 115, 118, 121, 124–127, 130, 133; BOA, TD 260, 494, 496, 505, 511, 516, 525–530, 558–559, 585.

¹⁹ А. Handžić, *Dva prva popisa*, 25, 32–34, 43–75, 97–98, 113–140, 147; BOA, TD 260, 215–220, 349, 440–446, 469–638, 654–656, 793–794; Такође, не јављају се ни у опширном попису из 1604. године в. BOA, TD 743, 174–184, 248–365.

²⁰ Р. М. Илић, Ибар. *Антропогеографска истраживања*, Насеља српских земаља III, Београд 1905, 523–692; Vojnogeografski institut u Beogradu, Topografska karta SFRJ, razmera 1:25.000, секције Čačak (529–4–4), Kraljevo (530–3–3), Sjenica (579–2–2), Novi Pazar (580–1–1).

²¹ Р. М. Илић, *Ибар*, 549, 613; Vojnogeografski institut u Beogradu, Topografska karta SFRJ, razmera 1:25.000, секција Čačak (529–4–4).

да уноси у повељу и села која, по свој прилици, у време састављања исправе нису ни постојала? Да ли је можда Студеничка повеља заиста настала на основу некакве позније прераде која би теоретски могла да исказује садржај првобитне златопечатне хрисовуље или можда скраћеног примерка за који извори наводе да се налазила осликана и на зиду манастира?²² То су питања на која се свакако не може дати поуздан одговор, али заслужују да буду постављена.

Студеница са својом околином је током периода турске управе припадала области Брвеника која се врло рано у турским изворима јавља као нахија и као кадилук. Извесно је да је номинално постојала веза са истоименом средњовековном жупом, али за сада није познато у коликој мери су се оне просторно поклапале. Област се са југа, оквирно од Лепосавића, простирала десном страном реке Ибар захватајући и делове Копаоника све до ушћа реке Рашке у Ибар. Даље се простирала дуж обе стране тока Ибра, захватајући сливове река Јошанице, с десне стране, и Брвенице и Студенице с леве стране. На северу је, оквирно, допирала до тврђаве Маглич где је почињала територија Смедеревског санцака. Средиште ове области је била средњовековна тврђава Брвеник са својим подграђем где је боравио турски кадија. Иако није постојала континуирана територијална веза, област Брвеника је припадала Зворничком санцаку.²³

Манастир Студеница и њена околина су се тако нашли изоловани у залеђу поменутог санцака. Према првим познатим подацима, уз манастир је 1477. убележено 20 кућа, 3 неожењених и 2 удовице.²⁴ Не може се одредити на основу наведених бројева шта се заправо односило на монашку заједницу. Тада је, по свој прилици, под именом Студенице пописом обухваћено и село Пољанци (данашње Пољане, у непосредној близини манастира) које се под тим именом помиње тек са пописом из 1548. године.²⁵ Истовремено, у истом извору где се јавља поменуто село, не уписује се посебно манастир Студеница иако се он на неколико места посредно јавља.²⁶ Манастир се директно помиње

²² В. Ђоровић, *Списи св. Саве*, Београд – Сремски Карловци 1928, 153; *Студенички манастир. Царославник манастира Студенице*, приредила и поговор написала Н. Р. Синдик, Београд 1992, 198–199, ф. 81б–82а.

²³ А. Соловјев, *Једна српска жупа за време царства*, Гласник Скопског научног друштва 3 (1928) 25–42; Н. Šabanović, *Bosanski pašaluk. Postanak i upravna podela*, Сарајево 1982², 50–55, 200; А. Handžić, *Dva prva popisa*, 5–7, 25, 43; Е. Мушовић, *Брвеник у турским изворима XV и XVI века*, Новопазарски зборник 16 (1992) 55–74; М. Шуица, *Повеља цара Уроша о замени поседа између кнеза Војислава и челника Мусе*, Стари српски архив 2 (2003) 143–146, 155–158; Е. Миљковић-Бојанић, *Смедеревски санцак 1476–1560. Земља – насеља – становништво*, Београд 2004, 48–49 (в. и карту у прилогу); Т. Катић – Г. Гарић Петровић, *Попис*, 157–160 (в. и карту у прилогу).

²⁴ Т. Катић – Г. Гарић Петровић, *Попис*, 177.

²⁵ ВОА, *TD* 260, 609. На то упућује више ставки убележених 1477. под манастир Студеница које се 1548. године налазе уписане у оквиру пописа села Пољанци, уп. Т. Катић – Г. Гарић Петровић, *Попис*, 177; ВОА, *TD* 260, 609.

²⁶ ВОА, *TD* 260, 349, 509, 609. Уз село Пољанци је тако наведена белешка да се налази „у близини манастира Студеница“.

и у попису из 1519. (познат је само износ прихода намењен спахији), као и у наредном из 1533. где је записано 7 кућа, 2 неожењена уз 9 баштина. Исте године одвојено је сумиран и приход од монаха манастира Студенице са 1 уписаном кућом и 4 баштине. Интересантно је да је тада приход од студеничких монаха припадао хришћанину Радичу једном од ретких, преосталих тимарника у спахијској војсци у читавој области Брвеника.²⁷ На привилегован положај манастира указује попис из 1548. године из ког се сазнаје да је део монашког братства, укључујући лице карактеристичног имена Јосиф,²⁸ потпадао под ред царских соколара чија обавеза је била да узгајају соколове које су годишње предавали султановом заповеднику соколара.²⁹

* * *

Анализом података издвојено је укупно 476 лица уписаних у оквиру студеничких села чија имена представљају антропониимијски материјал. При томе су, поред имена људи уписаних у попису, у обзир узимана и имена њихових очева. Особе са народним именима (359) знатно се учесталије бележе у односу на лица са календарским именима (117) што процентуално гледано чини 75% укупног материјала. Укупно забележених појединачних имена је 156 од чега на народна отпада велика већина (120) насупрот 36 календарских имена која чине само 23% укупног именског фонда.

Имена од словенских основа (словенска имена)

1. Најфреквентнија имена од словенских основа, одн. словенска имена (у смислу учесталости узимана су у обзир имена од 5 па навише су:

Вук (24), *Радосав* (22), *Радич* (20), *Цвејко* (15), *Радоје* (13), *Радоња* (13), *Радивој* (12), *Вучихна* (9), *Вукграј* (9), *Радул* (7), *Раја* (6), *Живко* (5), *Рагела* (5), *Рагенко* (5), *Вукач* (5), *Вукашин* (5).³⁰

²⁷ ВОА, *ТД* 173, 60, 71; А. Handžić, *Dva prva popisa*, 48, 60, 138, 147.

²⁸ На основу необјављеног рукописа овог пописа који су урадили Адем Ханџић и Мецида Селмановић, а који је користила Б. Кнежевић име поменутог лица дато је у облику Јусуф, в. Б. Кнежевић, *Манасџири у нахији Брвеник њо њурским њојисима из њрве њоловине XVI века*, Зборник Матице српске за ликовне уметности 26 (1990) 259. Мада начин писања имена дозвољава обе могућности у читању, предност је дата имену Јосиф због чињенице да се јавља међу људима везаним за манастир Студеницу (уз Вукосава, Брајана и Петра) који су притежавали баштину у близини манастира уз један виноград, за шта извор даље указује да су били у поседништву монаха манастира Студенице. Заузврат, обављали су службу царских соколара (ВОА, *ТД* 260, 349).

²⁹ ВОА, *ТД* 260, 349. И познији турски документи из 1777. и 1815. године, пореклом из манастира Студеница, указују на соколарске обавезе студеничких игумана, в. М. Шаkota, *Студеничка ризница*, 254, 258, 260. О соколарима в. О. Зиројевић, *Турско војно уређење у Србији (1459—1683)*, Београд 1974, 211—214.

³⁰ У дечанској области најучесталија мушка народна имена јесу: Радич, Божидар, Богдан, Радосав, Вук док је у студеничкој области тај редослед: Вук, Радосав, Радич.

2. Остала словенска имена крећу се у распону 1–4:

а) Са четири потврде посведочена су следећа имена: *Добросав, Рагован, Сивојан, Војин, Вукић, Вукман, Вукосав* (укупно 7 имена и 28 носилаца тих имена).

б) Са по три потврде су следећа имена: *Бојдан, Доброј, Драиша, Грубач, Милан, Миле, Милић, Милин, Милош, Миловац, Младен, Осивоја, Радин, Рајић, Рајко, Селак, Вучко, Вукоје, Вуксан* (укупно 19 имена и 57 носилаца тих имена).

в) Са по две потврде: *Божихко, Божих, Вечерин, Владимир, Вучеџа, Вукадин, Драић, Драјоје, Миладин, Милко, Миросав, Мирко, Ненада, Оливир, Радеџа, Радивац, Радо, Радман, Раго, Рајак, Уљеша* (укупно 21 име и 44 носилаца тих имена).

г) Са по једном потврдом: *Бојоје, Божидар, Божо, Боја, Брајак, Брајило, Видоје, Вииа, Вукас, Вукмир, Вукој, Вукша, Вуча, Дабижвив, Данчул, Добричић, Драјојло, Дујић, Дука, Градисав, Жарко, Малеџа, Малко, Милашин, Милија, Миљан, Мрико, Момчил, Новак, Предрај, Прерад, Прибил, Прибић, Радан, Радашин, Радило, Радмил, Радовин, Радој, Радојко, Радоџа, Радочић, Рајан, Рајило, Рахач, Рашеџа, Рашко, Ребић, Рудан, Русмир, Скоросав, Сџаниша, Сџанисав, Сџрахина, Уџешен, Хлајац, Хранко* (укупно 57 имена и 57 носилаца тих имена).

Коментар

Словенска имена:

- Пада у очи велика разноврсност словенских имена у односу на релативно мали број пописаних обвезника. То се нарочито види по именима са по једном потврдом.
- Бележи се 16 имена са потврдама од 5 па навише. На првом месту је име *Вук* са 24 потврде, затим долази име *Радосав* са 22 потврде, име *Радич* са 20 потврда (број улази у трећу десетицу); имена чији број улази у другу десетицу су: *Цвејко* са 15 потврда, *Радоје* и *Радоња* са по 13 потврда, *Радивој* са 12 потврда; остала се крећу у оквиру десетице – таквих је девет имена: *Вукдрај* и *Вучихна* са по 9 потврда, *Радул* са по 7 потврда, *Раја* са по 6 потврда, *Живко, Радела, Рагенко, Вукач, Вукашин* са по 5 потврда. Посведочено је **175** носилаца словенских имена чији се број креће у распону од 5 па навише.
- У распону 1–4 збир носилаца словенских имена износи **184** пореских платиша.
- У укупном збиру пописано је у наведеним селима **359** пореских платиша који су носиоци словенских имена.

Коментар

Хришћанска имена:

- Кад је реч о хришћанским именима резултати су следећи: забележено је **36** различитих хришћанских имена што чини мање од четвртине у укупном уделу (23%).
- Само три имена улазе у другу десетицу и то су: *Никола* и *Јован* са по 16 потврда и *Пејри* са 13 потврда.³¹ Укупно **45** носилаца ових имена.
- Остала се крећу у оквиру десетице: *Димитри* са 9 потврда, *Стејан* са 8 потврда, *Пејко* са 7 потврда, *Марко* са 6 потврда и *Иван* са 5 потврда. Укупно је **35** носилаца ових имена.
- Остала имена потврђена су у распону 1–3: са по 3 потврде посведочена су имена: *Михаил* (Михајил) и *Павал*; са по 2 потврде забележена су следећа имена: *Ђуро*, *Лукач*, *Маиџа*, *Павко*, *Тодор*; највећи број имена има само по једну потврду: *Давид*, *Дамјан*, *Димитрашин*, *Ђурашин*, *Ђурђе*, *Ђурић*, *Ђурич*, *Иваниш*, *Ивко*, *Ивошин*, *Илија*, *Јаков*, *Којчин*, *Косијадин*, *Лука*, *Маиџаш*, *Михач*, *Пејак*, *Пејре*, *Пејрела*, *Тодор*, *Тома*. Укупно је **37** носилаца ових имена. У укупном збиру **117** пореских платиша носило је хришћанско име.
- Хришћанска имена чине нешто мање од четвртине пописаних пореских обвезника (24,5%).

Нека имена треба прокоментарисати, мада мали број њихових носилаца не омогућава неке експлицитније закључке, иако се неке хришћанске именословне тенденције наслућују:

- Уочљива је прилична учесталост имена *Јован* у односу на *Иван*. Превага варијанте *Јован* бележи се у околини Београда у 16. веку. У узорцима од 100 особа³² из свих пописаних нахија и околина ово име има апсолутну превагу у односу на сва друга хришћанска имена (не само у односу на вар. Иван) – забележено је 87 пута; наводимо још неке примере учесталих хришћанских имена који се могу поредити са стањем у дефтеру који овом приликом обрађујемо; после имена Јован долази име *Пејар* (72 пута), име *Никола* (70 пута), *Стејан* (45 пута), *Ђорђе* (40 пута) итд.³³

³¹ Кад је реч о хришћанским именима у дечанској области (в. Г. Јовановић – Т. Катић – А. Јаковљевић, *Поређење*, 276) најучесталија имена су (прва три) Никола, Степан, Јован. Имена Никола и Јован спадају у најчешћа хришћанска имена и у студеничким селима.

³² Извор је издање Хазима Шабановића, *Турски извори за историју Београда*. Књ. 1, св. 1: Катастарски попис Београда и околине 1476–1566, Београд 1964, стр. I–XLI+1–660. Овај Шабановићев рад садржи и извод из једног дефтера из 1521/23, с тим што овде нема антропонимијске грађе, него су пописана само имена места, док се у осталом делу налазе одломци из осам дефтера и то попис Железника, попис нахије Железник, попис Влаха Београдске нахије, Попис Београда и околине (из 1528/30 и 1536 г.) итд.

³³ Г. Јовановић, *Хришћанска имена у околини Београда почетком XVI века*, *Akademijska nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Posebna izdanja – LXX, Odjeljenje društvenih*

- Кад је реч о две варијанте истог имена: *Иван, Јован*, хронолошки гледано *Иван* је старија варијанта. Вар. Јован нарочито је изразита у београдској области поч. XVI века, што је већ речено, и у сливу Белога Дрима.³⁴
- У нашем дефтеру на првом месту су имена *Никола* и *Јован* и после њих име *Пеџри* (у том лику, или као изведенице: *Пејре, Пејрела*).
- Поредићи податке које је навео Шабановић у дефтеру који је издао и податке из нашег дефтера може се закључити да су нека хришћанска имена популарнија (учесталија, чешћа) у односу на друга и јављају се по свим српским областима, бар кад је реч о одређеном периоду – крај XV и поч. XVI века.
- Без обзира што је у односу на словенски именослов хришћански готово три пута мањи и у овој врсти именовања уочљива је велика разноврсност хришћанских имена, што се нарочито види по броју имена која носи само један човек.

Творба

- У творбеном смислу, поред пуних хришћанских имена, као нпр.: Иван, Јован, Никола, Степан, јављају се и творбени модели (одн. творенице) од одређених творбених основа; а) скраћене основе: од осн. Лук+ач, од осн. Дан+чул, од осн. Ив+ко од осн. Мих+ач; б) од пуне основе: Иван-иш, Димитр-ашин,
- л на крају речи се чува, нпр. Павал (а не Павао), Данчул (а не Данчуо).

Творба

- Словенски фонд је много богатији па су много богатије и све творбене варијанте (различити суфикси) а примећује се и велика продуктивност неких творбених основа, као нпр. творенице од основе **рад-**: (поред изузетно фреквентног имена Радич – 20 потврда), од ове основе налазимо и следећа имена: *Радак, Радан, Радела, Раденко, Рагко, Радин, Радован, Радовац, Радоје, Радосав, Радоња, Радул*, итд.; од осн. **вук-**: поред основног имена Вук које је посведочено 24 пута, налазимо и творенице: *Вукадин, Вукас, Вукашин, Вукдрај, Вукић, Вукман, Вукмир, Вуксан, Вукој, Вукоје, Вукосав, Вукша, Вучихна, Вучеџа, Вучко*; од осн. **драг-**: *Драјић, Драјиша, Драјоје, Драјојло*.
- Од осн. **цвет-** грађено је име *Цвејко* (15 потврда). Очигледно прилично популарно.
- Кад је реч о још неким творбеним особеностима истакли бисмо и следеће: паралелно се јављају два суфикса: -ој, и -оје, нпр. *Вукој-Ву-*

nauka, knjiga 13, Zbornik referata i materijala V jugoslovenske onomastičke konferencije, Sarajevo 1985, 207, 213–214.

³⁴ *Истио*, 212.

које, *Рагој–Рагоје*, даље: *Доброј, Радивој* поред: *Бојоје, Вивоје, Вукоје*. Изгледа као да мању превагу односе творенице на -оје.

- Кад је о основи **вук-** реч свакако треба истаћи да се композита од ове основе граде без спојног вокала (између основе и суфикса), нпр.: Вук+мир (*Вукмир*, а не: *Вукомир*), Вук+драг (*Вукдрај*, а не *Вукодрај*), Вук+ман (*Вукман*, а не: *Вукоман*).
- Да спојни вокал у композитама није био неки устаљен закон сведоче и творенице од осн. **рад-**: Рад+ман (*Рагман*, а не *Рагоман*), или Рус+мир (*Русмир*, а не *Русомир*).
- И још понека занимљивост: примећена је веома мала фреквенција имена *Милош* (само три потврде), као и једва забележено име *Дабивжив* које је изузетно фреквентно у нашим средњовековним повељама, нпр. у Дечанским.

И име *Рагосав* у овом дефтеру је веома учестало и то са штокавским суф. -сав, а не -слав (*Рагосав*, а не *Рагослав*). Тако је и с другим композитама твореним помоћу овог суфикса: *Грагисав* (а не *Грагислав*), *Добросав* (а не *Доброслав*), *Милосав* (а не *Милослав*), *Скоросав* (а не *Скорослав*), *Сїјанисав* (а не *Сїјанислав*) итд. И ово је један од доказа да је славизација (србизација) у озбиљној мери завладала међу влашким живљем.

П Р И Л О З И

НАРОДНА ИМЕНА

Име	Учесталост
Богдан	3
Богоје	1
Божидар	1
Божих	2
Божихко	2
Божо	1
Боја	1
Брајак	1
Брајило	1
Вечерин	2
Видоје	1
Вита	1
Владимир	2

Име	Учесталост
Војин	4
Вук	24
Вукадин	2
Вукас	1
Вукач	5
Вукашин	5
Вукдраг	9
Вукић	4
Вукман	4
Вукмир	1
Вукој	1
Вукоје	3
Вукосав	4

Име	Учесталост
Вуксан	3
Вукша	1
Вуча	1
Вучета	2
Вучихна	9
Вучко	3
Градисав	1
Грубач	3
Дабижив	1
Данчул	1
Добричић	1
Доброј	3
Добросав	4
Драгић	2
Драгиша	3
Драгоје	2
Драгојло	1
Дујић	1
Дука	1
Жарко	1
Живко	5
Малета	1
Малко	1
Миладин	2
Милан	3
Милашин	1
Миле	3
Милија	1
Милин	3
Милић	3
Милко	2
Миловац	3
Милосав	2
Милош	3
Миљан	1
Мирко	2

Име	Учесталост
Младен	3
Момчил	1
Мршко	1
Ненада	2
Новак	1
Оливир	2
Остоја	3
Предраг	1
Прерад	1
Прибил	1
Прибић	1
Радан	1
Радашин	1
Радела	5
Раденко	5
Радета	2
Радивац	2
Радивој	12
Радило	1
Радин	3
Радич	20
Радко	2
Радман	2
Радмил	1
Радо	2
Радован	4
Радовин	1
Радој	1
Радоје	13
Радојко	1
Радоња	13
Радосав	22
Радота	1
Радочић	1
Радул	7
Раја	6

Име	Учесталост
Рајак	2
Рајан	1
Рајило	1
Рајић	3
Рајко	3
Рахач	1
Рашета	1
Рашко	1
Ребић	1
Рудан	1
Русмир	1

Име	Учесталост
Селак	3
Скоросав	1
Станисав	1
Станиша	1
Стојан	4
Страхина	1
Угљеша	2
Утешен	1
Хлапац	1
Хранко	1
Цветко	15

КАЛЕНДАРСКА ИМЕНА

Име	Учесталост
Давид	1
Дамјан	1
Димитрашин	1
Димитри	9
Ђурашин	1
Ђурђе	1
Ђурић	1
Ђурич	1
Ђуро	2
Иван	5
Иваниш	1
Ивко	1
Ивошин	1
Илија	1
Јаков	1
Јован	16
Којчин	1
Костадин	1

Име	Учесталост
Лука	1
Лукач	2
Марко	6
Матија	2
Матијаш	1
Михаил	3
Михач	1
Никола	16
Павал	3
Павко	2
Петак	1
Петко	7
Петре	1
Петрела	1
Петри	13
Степан	8
Тодор	2
Тома	1

Gordana Jovanović, Aleksandar Jakovljević

ANTHROPONYMY OF THE STUDENICA REGION
ACCORDING TO TURKISH CENSUS FROM 1548

S u m m a r y

Turkish census defters are a particularly important source for demographic and economic research. They represent a census of the working population within different communities, as well as their income needed to sustain the Turkish military and administrative apparatus. The original founding charter of the Studenica Monastery has not been preserved. A text compiled in the late 17th century has survived to our time (but is considered a counterfeit by scholars). The maker of this charter specifies that the Monastery owned thirteen villages in its immediate vicinity. This paper considers the anthroponymic material contained in the first group of thirteen villages in the immediate vicinity of the monastery, designated as independent in the mid-16th century. They are recorded in the census defter of 1548, which represents a comprehensive census of the Sandjak of Zvornik.

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига CLIX

ОДЕЉЕЊЕ ИСТОРИЈСКИХ НАУКА

Књига 39

МАНАСТИР СТУДЕНИЦА
– 700 ГОДИНА КРАЉЕВЕ ЦРКВЕ

Примљено на VIII скупу Одељења историјских наука
од 28. октобра 2015. године, на основу поднетих реферата

У р е д н и к

академик

ЉУБОМИР МАКСИМОВИЋ

проф. др

ВЛАДИМИР ВУКАШИНОВИЋ

БЕОГРАД

2016